

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ**

"ЗАТВЕРДЖУЮ"

Проректор з навчально-методичної роботи

Каріна ПЕМАШКАЛО

**ПРОГРАМА
ПЕРЕДДИПЛОМНОЇ ПРАКТИКИ**
підготовки студентів спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки
ОП «Педагогіка та адміністрування освіти»
другого (магістерського) рівня

Статус дисципліни
Мова викладання, навчання та оцінювання

*обов'язкова
українська*

Завідувач кафедри
педагогіки, іноземної філології та перекладу

Тетяна БОРОВА

Харків
2021

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні кафедри педагогіки, іноземної філології та перекладу
Протокол № 11 від 17.05.2021 р

Розробник:

Будяньська Вікторія Анатоліївна, к.пед.н, доц. кафедри педагогіки, іноземної філології та перекладу

**Лист оновлення та перезатвердження
робочої програми навчальної дисципліни**

Навчальний рік	Дата засідання кафедри – розробника РПНД	Номер протоколу	Підпис завідувача кафедри

Вступ

Згідно з положенням «Про організацію практики студентів у Харківському національному економічному університеті імені Семена Кузнеця», розробленого відповідно до Закону України «Про вищу освіту», «Про освіту», Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України (зі змінами), внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти України № 93 від 08.04.1993 р., практика є невід'ємною складовою частиною процесу підготовки спеціалістів у закладі вищої освіти й проводиться на оснащених відповідним чином базах освітніх закладів. Базами проведення практики є заклади освіти.

Переддипломна практика є невід'ємною частиною підготовки до професійної діяльності майбутніх висококваліфікованих фахівців, які отримують диплом магістра. Умовою успішного проходження педагогічної практики є опанування студентами змісту фундаментальних дисциплін, методики їх викладання, основ педагогіки для викладання відповідних дисциплін.

Переддипломна практика передбачає безперервність та послідовність її проведення та спрямована на закріплення теоретичних знань, отриманих студентами в період навчання, набуття й удосконалення практичних умінь і навичок за відповідною спеціальністю.

Переддипломна практика – це дослідна робота студентів, що виконується на основі добору науково-теоретичного матеріалу, його аналітичного опрацювання й обґрунтованого викладу в дипломній роботі.

Під час практики поглиблюються та закріплюються теоретичні знання з усіх дисциплін навчального плану, збирається фактичний матеріал для виконання дипломного проекту. Переддипломна практика є завершальним етапом навчання й проводиться з метою узагальнення та вдосконалення знань, практичних умінь та навичок, оволодіння професійним досвідом і готовності майбутнього фахівця до самостійної трудової діяльності, збирання матеріалів для дипломної роботи.

Терміни проведення переддипломної практики визначені в навчальному плані

Вид практики	Семестр	Кількість тижнів
Переддипломна	3	4

Мета та завдання переддипломної практики

Метою переддипломної педагогічної практики є засвоєння, закріплення, поглиблення, використання теоретичних та методичних знань; оволодіння студентами практичними вміннями та основними навичками професійної діяльності в закладах вищої освіти, підвищення загальноосвітнього й професійного рівня студентів, безпосередня практична підготовка до самостійної роботи на посаді викладача, керівника, менеджера, головного

фахівця, здобуття досвіду викладацької, організаторської й керівної роботи, збір та опрацювання матеріалів, що стосуються дипломної роботи, наукового дослідження.

Відповідно до мети можна визначити завдання переддипломної практики.

Основними завданнями переддипломної практики є такі:

1. Закріплення теоретичних знань та здобуття практичних навичок.
2. Ознайомлення з науковим теоретичним полем досліджень у галузі педагогіки.
3. Ознайомлення з організацією науково-дослідної роботи на базі практики та набуття навичок її проведення.
4. Складання плану наукового дослідження.
5. Формування навичок добору та опрацювання наукової літератури, періодичних видань з досліджуваної теми.
6. Формування навичок складання й оформлення бібліографії з теми дослідження.
7. Формування навичок складання анотації, здійснення аналітичного огляду наукової літератури (підручників, навчальних посібників, статей у періодичних виданнях тощо).
8. Розроблення наукового апарату дослідження (об'єкта, предмета, мети, завдань, актуальності, методів дослідження).
9. Формування навичок узагальнення й систематизації науково-теоретичного матеріалу.
10. Навчання науковому обґрунтуванню результатів виконаного дослідження.
11. Опанування методики виконання дослідної роботи.
12. Оформлення звіту відповідно до вимог переддипломної практики.

Результатом проходження переддипломної практики є формування компетентностей:

Інтегральна компетентність – здатність розв'язувати проблеми, задачі дослідницького та/або інноваційного характеру у сфері освітніх, педагогічних наук.

Компетентності	Результати навчання
ЗК2.Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел. ЗК3. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях. ЗК4.Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями. ЗК6. Здатність виявляти, ставити та розв'язувати проблеми. СК1. Здатність проєктувати і досліджувати освітні системи. СК2. Здатність застосовувати та розробляти нові підходи до вирішення задач дослідницького та/або інноваційного характеру в сфері освіти й педагогіки.	РН1. Знати на рівні новітніх досягнень концепції розвитку освіти і педагогіки, методологію відповідних досліджень.

<p>ЗК10. Здатність проводити дослідження на відповідному рівні.</p> <p>СК1. Здатність проєктувати і досліджувати освітні системи.</p> <p>СК2. Здатність застосовувати та розробляти нові підходи до вирішення задач дослідницького та/або інноваційного характеру в сфері освіти й педагогіки.</p> <p>СК9. Здатність до використання сучасних інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій в освітній та дослідницькій діяльності.</p>	<p>РН2. Використовувати сучасні цифрові технології і ресурси у професійній, інноваційній та дослідницькій діяльності.</p>
<p>ЗК8. Здатність діяти соціально відповідально і свідомо.</p> <p>ЗК11. Здатність до професійного саморозвитку, планування кар'єри, презентації професійних досягнень.</p> <p>СК9. Здатність до використання сучасних інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій в освітній та дослідницькій діяльності.</p> <p>СК13. Здатність до розроблення та оцінювання освітнього контенту, спрямованого на формування компетентних фахівців з творчим мисленням, спроможних до навчання протягом життя, зокрема, в професійній сфері.</p>	<p>РН3. Формувати педагогічно доцільну партнерську міжособистісну взаємодію, здійснювати ділову комунікацію, зрозуміло і недвозначно доносити власні міркування, висновки та аргументацію з питань освіти і педагогіки до фахівців і широкого загалу, вести проблемно-тематичну дискусію.</p>

Організація переддипломної практики

Перед початком переддипломної практики студенти одержують інформацію щодо оформлення всіх необхідних документів; інструктаж про порядок проходження практики та з техніки безпеки від керівника практики закладу вищої освіти, необхідні документи (оформлений щоденник і індивідуальне завдання тощо). Керівник переддипломної практики повідомляє студентам про систему звітності з практик, розроблену на кафедрі. Прибувши на базу практики, студенти повинні подати керівникові бази (освітньої організації) щоденник, дотримуватись прийнятого на базі практики режиму та регламенту роботи, правил виробничої санітарії, охорони праці, техніки безпеки з обов'язковим проходженням інструктажів.

З базами практики університет завчасно укладає договори про проходження переддипломної практики студентів.

Під час практики за кожним студентом закріплюється робоче місце в одному з підрозділів, яке повинно відповідати специфіці та темі дипломного проєктування, направленості науково-дослідної роботи студента та можливості здійснення кваліфікованого керівництва його роботою.

Розподіл студентів по базах практик здійснюється кафедрою спільно з відділом практики університету, а по конкретним робочим місцям – керівником практики від організації. Місце проходження практики студенти можуть підбирати й самостійно, з дозволу кафедри та за погодженням із керівником практики.

Відповідальна особа забезпечує студентів-практикантів програмою практики, здійснює контроль за організацією й проведенням практики, дотриманням її термінів і змісту, організацією захисту звітів про проходження переддипломної практики, підводить підсумки практики.

Виконання програм практик здійснюється відповідно до складеного студентом та затвердженого керівником практики від університету індивідуальним планом практики, який містить етапність та термін виконання завдань практики.

Індивідуальний план заноситься в щоденник практики студентом і хід його виконання контролюється як керівником від закладу вищої освіти, так і керівником від освітньої організації.

Контроль за якістю проходження студентом педагогічної практики проводиться керівником від закладу вищої освіти на загальновідомих принципах навчання в університеті згідно зі всією програмою практики, а контроль керівником практики від освітньої організації передбачає щотижневу перевірку щоденника щодо виконання студентом програми практики. За результатами проходження практики керівником практики від бази (освітньої організації) складається характеристика-відгук на студента.

Зміст переддипломної практики

Успішне виконання завдань переддипломної практики сприяє засвоєнню знань, які збагачують теоретичну підготовку студентів, розвивають уміння та практичні навички.

Зміст переддипломної педагогічної практики передбачає:

- ознайомлення студентів із особливостями освітньої роботи закладу освіти, його навчально-матеріальної бази, системою роботи педагогічного колективу;
- ознайомлення з навчально-методичною та науковою роботою освітньої організації, у якій проводиться практика;
- вивчення документації, плану роботи освітньої організації;
- участь у виконанні запропонованих завдань, в оформленні різноманітних зразків звітної документації;
- відвідування занять, заходів, які проводяться освітньою організацією;
- участь у проведенні навчальних занять, виховних заходах;
- засвоєння принципів та методів подання навчального матеріалу;
- виявлення самостійності, активності та ініціативності в процесі проходження практики;
- проведення науково-дослідницької роботи;
- вивчення наукової літератури з метою удосконалення своєї роботи;
- підготовку планів навчальних занять та їхнього методичного забезпечення;
- збирання матеріалу для науково-дослідної роботи та її первинну обробку;
- підбір і апробацію методів наукового дослідження;

- підготовку студентами звітної документації та участь у підсумкових заходах з переддипломної практики.

Індивідуальні завдання студентам (етапи проходження практики)

Програмою переддипломної практики передбачаються такі етапи роботи студента:

- ознайомлення з переліком тем дипломних робіт, запропонованих кафедрою педагогіки, іноземної педагогіки та перекладу;
- визначення напрямку дослідницької роботи;
- ознайомлення з графіком роботи керівника дипломного проекту, визначення консультативних днів і годин;
- аналіз науково-методологічної літератури з вибраного напрямку, розробка методики та організація науково-дослідної роботи;
- опрацювання наукових матеріалів (статей, монографій, публіцистичних матеріалів, періодичних видань тощо) з вибраної теми, що містяться в бібліотечних фондах;
- підготовка та узагальнення аналітичних висновків з досліджуваної проблеми;
- участь у наукових студентських конференціях;
- написання статті або тез за темою дослідження;
- систематичне відвідування консультацій з керівником дипломного проекту;
- виконання індивідуального завдання;
- дослідницько-аналітична робота з вибраної теми дипломної роботи;
- детальне представлення змісту та впровадження результатів дослідження;
- опис проведення дослідження з вивчення предмету магістерської роботи;
- оформлення щоденника переддипломної практики;
- оформлення звіту переддипломної педагогічної практики.

Обов'язки студента під час проходження переддипломної практики

До основних обов'язків студента-практиканта належать:

- своєчасне прибуття на базу практики та проходження інструктажу з техніки безпеки;
- вивчення й бездоганне дотримання правил охорони праці, техніки безпеки, вимог внутрішнього розпорядку в організації;
- у повному обсязі виконання всіх завдань, передбачених програмою практики й вказівками керівників практики;
- щоденні записи про виконану роботу;
- збирання, опрацювання, узагальнення й систематизація матеріалу для дипломної роботи, розроблення пропозиції;

- відповідальність за виконану роботу й достовірність усіх даних, зібраних для дипломного проектування (наукового дослідження) та наведених у щоденнику й звіті про проходження переддипломної практики;
- подання керівникові від підприємства чи організації на узгодження, перевірку та підпис відповідно оформлений звіт про проходження переддипломної практики;
- подання на перевірку керівникові переддипломної практики від університету звіт та характеристику керівника від бази практики.

Обов'язки керівника практики від університету (кафедри)

Керівником переддипломної практики студента призначається досвідчений викладач кафедри, як правило, він є науковим керівником дипломної роботи студента. До обов'язків керівника належать такі:

- контроль за готовністю баз практики до прийняття студентів;
- узгодження кандидатур керівників практики з завідувачем кафедри;
- обговорення на засіданні кафедри програми та графіку проходження переддипломної практики з урахуванням специфіки виконуваних студентами дипломних робіт, їх погодження з керівниками практики;
- спільно з керівником практики визначення робочих місць для студентів-практикантів;
- проведення перед початком практики організаційно-методичної консультації зі студентами, у ході якої викладач роз'яснює мету, завдання, програму, зміст і календарний графік проведення практики, перелік і порядок укладання необхідних для проходження практики й захисту звіту документів;
- разом з керівником надання допомоги з організації проходження студентами інструктажу із техніки безпеки;
- перевірка дотримання вимог програмам практики, контроль виконання практикантами правил внутрішнього розпорядку й дисципліни на базі практики;
- контроль та консультації студентів з питань проведення науково-дослідної роботи, яка ними виконується відповідно до теми дипломної роботи чи магістерської дисертації;
- здійснення необхідних заходів з усунення виявлених недоліків у процесі проведення практики;
- регулярне інформування завідувача кафедри про стан проходження студентами практики;
- за встановленою формою складання звіту за підсумками проведення практики, висловлення зауважень і пропозицій щодо вдосконалення практичної підготовки студентів.

Обов'язки керівника практики від освітньої організації (установи)

Керівництво переддипломною практикою здійснюють висококваліфіковані фахівці, що посідають керівні посади в освітньому закладі, визначеному для студента як база практики. Керівник практики від закладу освіти призначається наказом керівника, і він несе персональну відповідальність за організацію та проведення переддипломної практики відповідно до цієї програми. До його обов'язків входить:

- організація проходження практики закріплених за ним студентів, виділення кожному практиканту певної ділянки роботи, забезпечення робочим місцем, організація проходження студентами інструктажу із техніки безпеки;

- складання для кожного студента графіка роботи та його погодження з керівником від кафедри;

- за погодженням з випускаючою кафедрою та відділом практики університету надання допомоги в організації та проведенні для студентів-практикантів фахових екскурсій, зустрічей з провідними фахівцями та керівниками бази практики, інших видів колективних форм навчання;

- ознайомлення студентів з організацією роботи на конкретних робочих місцях, надання допомоги з правильного виконання практикантами їхніх функціональних завдань, з освоєння прийомів раціонального виконання їхніх майбутніх посадових обов'язків;

- надання допомоги студентам в одержанні ними необхідної інформації, матеріалів, нормативної та іншої документації для виконання програми практики та збору й обробки даних для підготовки до виконання дипломної роботи;

- надання допомоги студентам у проведенні науково-дослідної роботи;

- контроль за веденням студентами щоденників та своєчасною підготовкою ними звітів про проходження переддипломної практики;

- після закінчення практики складання на кожного студента характеристики, у якій повинна бути дана об'єктивна оцінка виконання програми практики, ставлення студента до роботи, його дисциплінованості, підготовленості до самостійної діяльності, якості придбаних ним теоретичних знань та професійних практичних навичок і вмінь.

**Рекомендована тематика дипломних робіт
за спеціальністю 011 "Освітні, педагогічні науки"
ОП "Педагогіка та адміністрування освіти"
другого (магістерського) рівня**

1. Формування комунікативної компетентності науково-педагогічного працівника в умовах глобалізації.

2. Педагогічні та організаційні умови забезпечення рівного доступу до якості вищої освіти.

3. Розвиток педагогічної культури та педагогічної майстерності в сучасних умовах.

4. Психолого-педагогічні засади формування мотивації освітньої діяльності студентів закладу вищої освіти.

5. Педагогічні умови впровадження сучасних інноваційних технологій у вищій школі.

6. Формування навичок критичного мислення в процесі фахової підготовки.

7. Педагогічні умови впровадження сучасних інноваційних технологій у вищій школі.

8. Особливості організації освітнього процесу в закладах вищої освіти в умовах трансформації освіти.

9. Організаційно-економічні засади забезпечення якості університетської освіти.

10. Особливості ділового спілкування викладача закладу вищої освіти.

11. Формування пізнавальної мотивації студентів у процесі фахової підготовки.

12. Психолого-педагогічні умови впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в освітню діяльність закладу вищої освіти.

13. Формування духовно-ціннісних орієнтацій студентської молоді.

14. Педагогічні умови формування готовності майбутніх викладачів до професійного самовдосконалення в закладах вищої освіти.

15. Управління формуванням професійної компетентності викладача закладу вищої освіти.

16. Особливості організації науково-методичної роботи в освітньому закладі: нові підходи та стратегії.

17. Неперервність і наступність у навчання як передумова забезпечення якості освіти.

18. Формування професійної мотивації у студентів економічної галузі у закладі вищої освіти.

19. Формування комунікативної компетентності викладачів закладу вищої освіти.

20. Індивідуалізація освітнього процесу у вищій школі.

21. Особливості організації дистанційної освіти за кордоном та перспективи її розвитку в Україні.

22. Педагогічні умови професійної адаптації викладача вищої школи.

23. Особливості організації нетрадиційних форм і методів навчання у вищій школі.

24. Організаційні умови педагогічної діяльності в закладах вищої освіти.

25. Шляхи вдосконалення науково-дослідної роботи студентів у закладі вищої освіти.

26. Формування професійних якостей майбутніх кваліфікованих робітників в умовах техніко-технологічних змін.

27. Формування ділових якостей студентів у процесі професійної підготовки.

28. Особливості організації репродуктивної та творчої складової у процесі навчання.

29. Розвиток педагогічного професіоналізму молодого викладача вищої освіти у процесі науково-педагогічної діяльності.

30. Формування готовності майбутнього викладача до інноваційної діяльності.

Правила оформлення звіту про проходження переддипломної практики

Після закінчення терміну переддипломної практики студенти подають керівнику практики письмові матеріали за результатами виконання обраних і узгоджених із керівником практики завдань. Письмовий звіт про проходження переддипломної практики оформлюється кожним студентом окремо за вимогами дипломних робіт з такими структурними елементами:

РОЗДІЛ 1. Загальна характеристика бази практики.

РОЗДІЛ 2. Обґрунтування теоретичної частини дипломної роботи.

1. ВСТУП (зазначити, чому студент обрав саме таку тему дипломної роботи, розкрити сутність і стан наукової проблеми та її значущість, обґрунтувати необхідність проведення дослідження, указати предмет і об'єкт, методи дослідження, проаналізувати ступінь вивченості проблеми, що досліджується, у навчальній, науковій літературі, сформулювати завдання дослідження).

2. ОСНОВНА ЧАСТИНА (аналіз літератури з обраної теми дипломної роботи). Ця частина повинна містити теоретичні основи теми, у результаті аналізу досліджень вітчизняних і зарубіжних авторів студент викладає сутність проблеми, що досліджується, розглядає різні підходи до її вирішення, дає оцінку, обґрунтовує свою думку. Теоретична частина передбачає аналіз об'єкта дослідження й мусить містити ключові поняття, історію питання, рівень розробки проблеми в теорії та практиці. Огляд літератури можна дати в історичному аспекті, розглянути різні аспекти, виявити, у чому їх різниця, як вони збігаються, зробити свої висновки, навести власні приклади та спостереження, іншими словами підкріпити думки фактичним матеріалом. Викладаючи зміст публікацій інших науковців, автор роботи повинен обов'язково робити посилання на джерело інформації.

Ця частина має бути присвячена конкретно тим працям учених, дослідників, які було проаналізовано за обраною тематикою.

3. СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ (за алфавітом та всіма вимогами до складання списку літератури).

4. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ (попередні очікувані висновки, спираючись на завдання, які були зазначені у вступі).

5. ДОДАТКИ (стаття або тези за обраною темою дипломної роботи – 4-5 сторінок).

РОЗДІЛ 3. Підготовка до викладацької діяльності (розробка та проведення лекційних, практичних та лабораторних занять тощо).

Обсяг звіту 35 – 40 сторінок.

Вимоги до оформлення звіту

Звіт науково-дослідної практики оформляти таким чином: ШРИФТ – Times New Roman, кг 14, міжстрочний інтервал – 1,5; поля: угорі – 2, унизу – 2, зліва – 3, справа – 1,5; нумерація сторінок: у правому верхньому куті сторінки (окрім титульної сторінки, змісту).

Структура статті або тезисів (за обраною темою дипломної роботи) та вимоги до її оформлення

Назва статті повинна бути короткою без скорочень, але інформативною. УДК – ліворуч під назвою статті.

П.І.Б. – праворуч під назвою статті.

Анотація та ключові слова – на українській, англійській мові.

Текст статті – 4 – 5 сторінок з висновками та перспективами подальших досліджень у даному напрямку.

ШРИФТ – Times New Roman, кг 14, міжстрочний інтервал – 1,5; поля: угорі – 2, унизу – 2, зліва – 3, справа – 1,5; нумерація сторінок: у правому верхньому куті сторінки (окрім титульної сторінки, змісту).

Шкала оцінювання

За шкалою ECTS	Визначення оцінки	За національною шкалою
A	90 – 100	відмінно
B	82 – 89	добре
C	74 – 81	
D	64 – 73	задовільно
E	60 – 63	
FX	35 – 59	незадовільно
F	1 – 34	

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Волкова Н.П. Педагогіка: посіб. [для студ. вищ. навч. закл.]. Київ: Видавничий центр “Академія”, 2001. 576 с.

2. Гладуш В.А., Лисенко Г.І. Педагогіка вищої школи: теорія, практика, історія. Навч. посіб. Дніпропетровськ: ТОВ «Роял Принт», 2014. 416с.

3. Дуканова Е.И. Общая и профессиональная педагогика. Москва: Вентана-Граф, 2007. 368 с.

4. Закон України “Про освіту” – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1060-12>

5. Закон України Про вищу освіту в останній чинній редакції від 13 березня 2016 року.[Електронний ресурс]– Режим доступу:https://urist-ua.net/%D0%B7%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%B8/%D0%BF%D1%80%D0%BE_%D0%B2%D0%B8%D1%89%D1%83_%D0%BE%D1%81%D0%

[B2%D1%96%D1%82%D1%83/](#)

6. Напрями модернізації соціально-педагогічної системи підготовки фахівців в університеті: монографія. Херсон: вид. «ПП Вишемирський В.С.», 2017. 496 с.

7. Інноваційні та інтерактивні технології навчання: довідник. Рівне, 2004. 42 с.

8. Кошечко Н.В. Методика викладання у вищій школі: Навч. посібник. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2013. 115 с.

9. Кузьмінський А.І. Педагогіка: підруч. / А.І. Кузьмінський, В.Л. Омеляненко. Київ: Знання-Прес, 2004. 418 с.

10. Лозова В.І., Теоретичні основи виховання і навчання: навч. посіб. / В.І. Лозова, Г.В. Троцько. Харків: "ОВС", 2002. 400 с.

11. *Луговий В.І.* Національна рамка кваліфікацій як інструмент інтеграції до Європейського простору вищої освіти / *В.І.Луговий, О.М.Слюсаренко, Ж.В.Таланова* [Електронний ресурс] – Режим доступу:<http://ihed.org.ua/ua/resursy/rekomendovani-dzerela.html>

12. Максимюк С.П. Педагогіка: навч. посіб. Київ: Кондор, 2005. 667 с.

13. Малафіїк І.В. Дидактика: навч. посіб. Київ: Кондор, 2005. 398 с.

14. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні / Нац. акад. пед. наук України ; [редкол.: В. Г. Кремень (голова), В. І. Луговий (заст. голови), А. М. Гуржій (заст. голови), О. Я. Савченко (заст. голови)] ; за заг. ред. В. Г. Кременя. Київ :Педагогічна думка, 2016. 448 с. Бібліогр.: с. 21. [Електронний ресурс] – Режим доступу:<http://ihed.org.ua/ua/resursy/rekomendovani-dzerela.html>

15. Пагута Т.І. Теорія навчання (Дидактика): метод. рекомендації [для викл. і студ. вищ. пед. навч. закл.]. Рівне: Тетіс, 2000. 45 с.

16. Пальчевський С.С. Педагогіка: навч. посіб. Київ: Каравела, 2007. 576 с.

17. Педагогіка: Хрестоматія / [уклад. А.І.Кузьмінський, В.Л.Омеляненко].– [2-ге вид., стер.]. Київ: Знання-Прес, 2006. 700 с.

18. Подласый И.П. Педагогика. Новый курс [учебник для студ. пед. вузов]. (Общие основы. Процесс обучения: в 2 кн., кн.1.). Москва: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1999. 556 с.

19. Полякова Г.А.Педагогіка: навчальний посібник / Г.А.Полякова, Т.А.Борова. Харків: Вид. «ІНЖЕК», 2011. 368 с.

20. Розвиток найвищого університетського потенціалу в умовах глобалізації: монографія / О.М. Слюсаренко. Київ: Пріоритети, 2015. 384 с. [Електронний ресурс]– Режим доступу:<http://ihed.org.ua/ua/resursy/rekomendovani-dzerela.html>

21. Сучасні педагогічні технології: навч.-метод. посіб. / [автор-укладач Федорчук Е.І.]. Кам'янець-Подільський: АБЕТКА, 2006. 125 с.

22. Фіцула М.М. Педагогіка: навч. посіб. [для студ. вищ. пед. закл. освіти]. 3-те вид., перероб. і доп. Тернопіль: Навчальна книга - Богдан, 2007. 232 с.

23. Якса Н.В. Основи педагогічних знань: навч. посіб. (Вища школа ХХІ століття). Київ: Знання, 2007. 358 с.